

CONDIȚIA FEMEII ÎN MAURITANIA Women's Condition in Mauritania

*Ionuț ȘTEFAN**

Abstract

This text deals with the condition of women in Mauritania. These women are forced in childhood to eat very much and to become obese. These fat women represent the ideal of beautiful women in this country. Men like very fat women and this esthetic ideal causes serious health problems.

Keywords: fat women, leblouh, beautiful women in Mauritania

Tema acestui text este una de bioetică sau, mai degrabă, una de filosofie aplicată. Este vorba despre situația majorității femeilor din Mauritania. Acestea sunt obligate să devină obeze de la vârste fragede, deoarece majoritatea bărbaților din această țară islamică preferă din perspectivă erotică femeile cu sute de kilograme. Ei obțin plăcere erotică sexuală, adică se excită, atunci când văd carnea tremurândă de țesut adipos în exces a acestor femei. Vom încerca să evidențiem că această formă de manifestare a sexualității, pe care o putem califica relativ ușor ca fiind scabroasă, rușinoasă, mizerabilă, dezagreabilă, ținând de registrul grotescului, devine destul de problematică atunci când este supusă cenzurii sau interdicțiilor guvernamentale. Sigmund Freud ne oferă instrumentele potrivite pentru a putea descifra ceva în acest comportament deviant, zicem noi, europenii, formați în alte idealuri estetice. Dar mai întâi să vedem faptele. Vom spicui câteva aspecte din raportul OMS privind această țară. Conform raportului OMS situația devenise dramatică în sensul că obezitatea determină o îmbolnăvire accentuată a acestor femei. Diabetul, bolile cardiovasculare sunt în continuă creștere în Mauritania. De asemenea, se știe că există deja un factor ereditar în transmiterea obezității și implicit a celorlalte afecțiuni pe care acest flagel al lumii

* Lector univ. dr., Universitatea *Danubius*, Galați

Analele Universității *Dunărea de Jos* din Galați, fasc. XX, Sociologie, nr. 6, 2011, pp. 67-74.

moderne le antrenează în mod causal. Așadar, idealul estetic de femeie frumoasă, atrăgătoare din punct de vedere erotic, determină grave probleme de sănătate. În acest caz ar trebui să funcționeze mecanismele raționale de corecție a acestui ideal estetic. Majoritatea bărbaților din această țară ar trebui să înțeleagă în mod rațional că nu este deloc bine să dorească femei obeze. Acest mecanism este total inefficient atunci când avem de-a face cu sexualitatea și cu formele de manifestare ale acesteia, care sunt „prin definiție” iraționale sau non-raționale. Aceasta se întâmplă deoarece sexualitatea ține mai de grabă de inconștient care este incontrollabil rațional. Să ne întoarcem la faptele noastre. Iată despre ce este vorba:

La 10 ani nu mai putea să alerge. Câțiva ani mai târziu abia dacă mai reușea să meargă. Dar mama ei era fericită pentru că reușise să obțină ceea ce își dorea: să aibă o fată obeză. Astăzi, Fatematou a trecut de 50 de ani, se deplasează cu greu, are diabet și probleme cardiace. Ea și multe alte fete din aceeași generație au fost victime ale unei mode. Țara ei, Mauritania, este o țară săracă, aridă și înconjurată de deșert. Într-un ținut unde majoritatea oamenilor se chinuiau să supraviețuiască, a fi gras înseamnă a fi bogat și sănătos. Chiar dacă moda începe să se schimbe, majoritatea oamenilor consideră și astăzi că o femeie frumoasă este o femeie grasă. Fetele slabe sunt mai puțin apreciate, se căsătoresc mai greu și sunt mai puțin iubite de soți. Mauritania este una din puținele țări africane în care fetele și femeile primesc mâncare mai multă decât bărbații familiei. Iar dacă ai o soție slabă înseamnă că nu îți permiți să o hrănești. Ca să le asigure o viață frumoasă, mamele își îndopau fetele și o mai fac și astăzi, deși practica a

devenit ilegală. Ba chiar mai mult, există „ferme” în care fetițele sunt duse la îngrășat. Fatematou este proprietara unui astfel de loc, unde fetițe până în 10 ani vin sănătoase ca să plece obeze. Iar ce trăiesc aici, numai ele știu cu adevărat. *Le dăm să mănânce multe smochine, mult cușcuș și alte mâncăruri care îngrașă. Le dăm multă, multă apă să bea. Normal că plâng – unele țipă*, recunoaște Fatematou.

Dieta zilnică a unei fetițe de 5 ani include 20 de litri de lapte și două kilograme de cușcuș amestecat cu două căni de unt. Când varsă sunt obligate să mănânce propria vomă, iar pentru a le convinge să mănânce tot, îngrijitoarele le bat și le torturează pe fetițe. La sfârșitul șederii în „fermă”, o fetiță de 12 ani poate atinge 80 de kilograme, iar la 15 ani va arăta ca o femeie de 30 pentru că grăsimea face ca pubertatea să se instaleze mai devreme.

Tradiția îndopatului, numită *leblouh*, a făcut ca un sfert din femeile Mauritaniei să sufere de obezitate. Poate că pare puțin în comparație cu țări ca SUA sau Anglia, dar trebuie ținut cont de faptul că Mauritania este o țară africană săracă, unde nu există nici fast-food-uri și nici mașini care să ușureze munca femeilor.

Codul estetic are multe chipuri în funcție de țara, comunitatea sau etnia care-l adoptă. Cel mai des facem referire – cu un zâmbet ironic în colțul gurii – la formele rubensiene. Ne amintim apoi de picioarele maltratate ale chinezoaicelor pentru a rămâne la dimensiuni infantile. Sau de recorduri, precum cel stabilit de femeia cu cea mai mică talie din lume, vreo 30 și ceva de cm, dacă nu mă înșel. Apoi, în lumea occidentală, măsura 0 este idealul după care tânjim, însă în același timp înțelegem faptul că o greutate atât de mică nu este prea sănătoasă, că anorexia poate fi fatală, că standardele impuse de modă duc la grave dezechilibre alimentare.

În timp ce încercăm să menținem o greutate sănătoasă, între sub-și supra-ponderabilitate, în alte părți ale lumii obezitatea este caracteristica principală a unei femei atrăgătoare. Acest lucru se întâmplă în Mauritania.

În Mauritania, fetițele sunt trimise în ferme de îngrașat. Lor li se spune că, atunci când se vor întoarce, vor fi niște femei frumoase. Că vor cunoaște alte fete și vor mânca dulciuri. Taberele sunt organizate undeva în deșertul Sahara, în locuri izolate. Și așa cum unii sunt supuși la muncă silnică, în lagăre, aici fetele trebuie să mănânce și să mănânce... Și iar să mănânce... Practica aceasta sinistru a mâncatului intensiv poartă numele de *leblouh*, după cum am mai amintit.

La micul dejun, fetele servesc cantități imense de lapte de capră, coșcuș uleios și un amestec de cereale cu apă. Ele sunt supravegheate și bătute dacă refuză hrana. Iar dacă vomită, sunt puse să mănânce ceea ce au eliminat. De unde această percepție pentru obezitate ca semn al frumuseții? Se pare că originile sunt vechi. Maurii veniți aici în urmă cu secole au împământenit idealul acesta întrucât, pentru ei, o soție obeză era mărturie a prosperității bărbatului. În timp ce restul populației murea de foame într-o țară deșertică, cei care-și permiteau să mănânce cât să ajungă obezi erau admirați și respectați. Până de curând totuși, existau anumite semnale cum că idealul de frumusețe începea să se schimbe. În 2003, o campanie finanțată de guvern milita împotriva abuzurilor asupra copiilor și avertiza în legătură cu riscurile pe care obezitatea le reprezintă pentru sănătate. De asemenea, influența occidentală care a început să pătrundă prin intermediul muzicii pop și a posturilor de televiziune franțuzești începea să se facă simțită, iar femeile începeau să țină diete. Însă, în 2007-2008, odată cu lovitură militară care a adus la putere o juntă, progresul înregistrat a fost sistat. Noua orânduire propovăduiește întoarcerea la tradiții. Care presupun ca femeia să stea acasă, să facă copii și să fie pentru soțul ei "un pat moale și confortabil". Ar trebui remarcat faptul că doar femeile sunt obeze, bărbații fiind mai degrabă slabi.

Tradiția în Mauritania presupune că femeia trebuie să fie obeză. Bărbații de aici găsesc că straturile adipoase care se revarsă sunt atrăgătoare. Iar asociațiile non-guvernamentale dau niște cifre amețitoare: 50-60% dintre fetele din mediul rural și 20-30% din mediul urban sunt hrănite forțat. Pentru fiecare fată trimisă în „tabără”, proprietarii afacerii încasează echivalentul a 155 de dolari. Fetele ajung să aibă un aport caloric de 14000-16000 de calorii pe zi, în timp ce necesarul pentru vârsta lor este de 1500. În cazul celor care se îngrașă lent sau greu, se apelează inclusiv la porții întregi de grăsime animală pură.

Călăii acestor stabilimente susțin că tot ceea ce fac este pentru binele fetelor care ar rămâne nemăritate fără aportul lor prețios. Atunci când fetele nu sunt trimise în tabere, un fel de "specialistă în îngrășare" vine la domiciliu. Ironia face ca Mauritania să se afle pe un continent asociat, în mod tradițional, cu inaniția, cu populații întregi care mor de foame. Obezitatea forțată nu este singura problemă a acestor fete, ci se leagă de alta. Ele sunt forțate, în majoritatea lor, să se mărite între 12 și 14 ani. Cumva cele două sunt legate: fetele obeze par mai mature decât vârsta lor reală și astfel apte să rămână însărcinate și să nască. O fată zveltă este o rușine pentru familia ei și îi va fi aproape imposibil să se mărite.

Cum arată idealul feminin aici: abdomenul unei femei trebuie să se reverse, coapsele trebuie să fie enorme, iar gâtul trebuie să fie și el acoperit de grăsime. Semnul suprem al frumuseții însă îl constituie vergeturile de pe brațe. Dacă la întoarcerea din tabără, fetele au vergeturi pe brațe, părinții vor plăti o sumă în plus, ca un fel de bonus. Cele care au ajuns la acest ideal trăiesc cumva între revoltă și resemnare. Pe de o parte, se plâng de faptul că gâfăie atunci când merg, că nu se pot mișca, că se simt rău și au tot felul de probleme de sănătate, iar pe de alta se tem că bărbații nu le-ar plăcea la niște dimensiuni normale. Fiind obeze, simt că au în posesia lor un instrument cu care să domine. Și nu e vorba numai de bărbați. Ci de faptul că ar fi respinse de întreaga comunitate, ar pierde respectul tuturor dacă ar decide să-și schimbe dieta.

Mentalitatea dă totuși semne de schimbare, însă din păcate numai în rândul păturii extrem de subțiri aici, a femeilor educate și care se întrețin singure. Procentul lor este însă extrem de mic, aproape insignifiant.

Ciudat este că, deși situate în polul opus al practicilor occidentale, anumite elemente sunt comune celor două lumi atât de diferite între ele. De exemplu, și în Mauritania, ca și la noi, femeile apelează la medicamente cu efecte adverse extrem de periculoase în legătură cu care nu au informații sau, dacă au, aleg să ignore semnalele de alarmă. Sigur, rezultatul scontat este diferit: la noi, pierderea de kg, la ele, acumularea. S-a dezvoltat o piață neagră extrem de prosperă, iar femeile ajung să ia hormoni folosiți în creșterea de cămile și de găini și steroizi. Știința farmaceutică pusă în slujba unor practici de un primitivism atroce.

Când am citit despre aceste practici și despre un ideal de frumusețe care mutilează femeia, îi răpește dreptul la viață, la sănătate, m-am întrebat cum de mai e posibil așa ceva în secolul nostru. Apoi, mi-am dat seama, că deși procentele nu sunt asemănătoare ca amploare, și în lumea noastră femeile continuă să se mutileze pentru un ideal și, mai grav, există o întreagă industrie care face ca abuzurile lor comise împotriva propriilor corpuri să

Analele Universității *Dunărea de Jos* din Galați, fasc. XX, Sociologie, nr. 6, 2011, pp. 67-74.

pară legitime. Așadar, în unele privințe, păstrând proporțiile, semănăm destul de mult cu Mauritania.

Reîntorcându-ne la tema noastră, trebuie să precizăm următoarele aspecte privitoare la sexualitate. Conform lui Sigmund Freud, principiul fundamental al vieții psihice este principiul plăcerii. Toată activitatea noastră psihică este "determinată" de acest principiu. Plăcerea, la rândul-i, se traduce prin sexualitate. Există serioase bariere care intervin în manifestarea concretă a sexualității, iar aceste bariere vor determina mecanismele de cenzură sau de refulare.

În aceste condiții trebuie să conturăm, pe scurt, câteva repere foarte importante ale psihanalizei freudiene. Psihicul este împărțit în cele două "zone": conștientul și inconștientul. Conștientul este stratul "superficial" al psihicului, zona de suprafață care poate fi controlată voluntar sau rațional. Zona profundă a psihicului nostru este acest inconștient care este incontrollabil voluntar sau rațional. În acest inconștient vom avea de-a face cu două forme de manifestare a comportamentului irațional: Eros-ul și Thanatos-ul. Eros-ul se traduce prin instinctul sexualității, iar thanatos-ul prin agresivitate sau autodistrugere. Sistemul psihic, în viziunea lui Freud, mai conține cele trei instanțe: sinele care reprezintă zona profundă a inconștientului cu formele primitive de manifestare ale comportamentului, eul sau ego-ul reprezentând individualizarea psihicului în funcție de persoana respectivă și supraego sau supraeul care reprezintă o instanță psihică dobândită de individ în societate prin educație și care este responsabilă cu interdicțiile comportamentale determinate de regulile și principiile morale. Datorită supraeului avem de-a face cu mecanismele de cenzură și refulare. Eul este de fapt legătura între sine și supraeu, conform viziunii lui Freud.

În inconștient vor ajunge două mari categorii de fenomene psihice: orice eveniment traumatizant petrecut în special în prima etapă a copilăriei (naștere - 4 sau 5 ani) deoarece memoria în această etapă nu este fixată în zona conștientului, ci în zona inconștientului; și orice formă de manifestare a sexualității care este calificată ca fiind interzisă, rușinoasă, tabu, scabroasă, mizerabilă sau scandaloasă de către morală, religie sau societatea respectivă. Dintre formele de manifestare ale sexualității infantile, cea mai problematică este cea privitoare la proiecția erotică sexuală explicită asupra părintelui de sex opus. În cazul băieților avem de-a face cu acel faimos complex al lui Oedip, iar în cazul femeilor avem de-a face cu similarul complexului lui Oedip, și anume complexul Electrei. Datorită acestor forme de manifestare ale sexualității infantile, începând cu adolescența, și anume atunci când are loc proiecția erotică sexuală explicită asupra unei persoane de sex opus

Analele Universității *Dunărea de Jos* din Galați, fasc. XX, Sociologie, nr. 6, 2011, pp. 67-74.

exterioară rudelor sau familiei, vom avea de-a face cu cel mai teribil determinism psihic. Din inconștient vor ieși la suprafață, și anume în conștient, imaginile refulate cândva în copilărie: imaginea mamei pentru bărbați și cea a tatălui pentru femei.

În cazul nostru, privitor la idealurile feminine ale bărbaților din Mauritania, ar merge în primă instanță explicațiile de tip freudian. Majoritatea mamelor tradiționale în această țară sunt obeze așa că imaginea refulată în copilărie în cazul acestor bărbați este una privitoare la o femeie obeză, cu sute de kilograme, cu straturi de țesut adipos tremurânde. Ajunși la vârsta însurătorii, este normal ca acești bărbați să meargă în viață cu imaginea unei mame obeze care să le determine "idealul" de femeie frumoasă. Dincolo de explicația sociologică, și anume cea privitoare la faptul că o femeie obeză reprezintă belșugul și prosperitatea familiei și casei respective, explicația psihanalitică este mai potrivită deoarece poate explica aceasta formă de comportament destul de problematic din punct de vedere medical. Un ideal estetic are de această dată consecințe destul de dramatice la nivel medical.

Pentru a întări și mai mult orizontul explicației psihanalitice vom mai aminti conceptul arhetipal de *anima* dezvoltat de C. G. Jung. *Anima* este arhetipul specific masculin și care determină idealul feminin. El se poate concretiza în diferite forme în funcție de societate sau de epoca respectivă. Bunăoară, *anima* spartanilor în antichitatea greacă este diferită de *anima* renașterii în ipostaziată în picturile maestrilor. În timpul nostru *anima* descrisă de revista *People* se referă la Angelina Jolie sau Jennifer Lopez, mai recent. Însă această ipostaziere a animei nu este unicat și mai ales nu poate fi absolutizată. Pentru bărbații din Mauritania, cele două ipostazieri amintite anterior, nici pe departe nu reprezintă idealul de femeie frumoasă.

Dacă se recurge la interzicerea acestui ideal estetic, atunci el va trece în inconștient prin refulare, sau mai rău prin reprimare totală. Așa că efectul va fi unul total negativ, deoarece va determina, poate, forme și mai grave de comportament. Avem încă o dovadă a faptului că oamenii sunt mai de grabă diferiți decât asemănători. Sunt mai importante diferențele în acest caz prezentat, decât asemănările.

Certitudine pentru noi, europenii, nu poate fi decât faptul că nu vom putea înțelege în manieră rațională acest comportament calificat ca fiind sociologic "deviant". Înțelegerea nu poate fi decât acolo unde individul însuși se poate regăsi în aceeași situație problematică, adică el însuși să se simtă atras erotic sexual de femeie obeze. Dacă nu este îndeplinită această condiție minimală, atunci înțelegerea nu se poate realiza. Va fi destul de greu, aproape imposibil, ca bărbații din Mauritania să-și schimbe idealul de

Analele Universității Dunărea de Jos din Galați, fasc. XX, Sociologie, nr. 6, 2011, pp. 67-74.

femeie frumoasă, numai pe calea argumentelor raționale. Părintele psihanalizei ne-a avertizat destul de bine în privința controlului voluntar sau rațional asupra comportamentului sexual. Cu cât ne vom autoiluziona că vom controla acest comportament instinctiv, animalic în esența lui, cu atât vom fi mai acaparați și mai controlați de el. Sexualitatea nu poate fi controlată decât pe intervale strict finite, bine delimitate și destul de scurte de timp. Inconștientul nostru poate acumula material refulat însă în anumite limite de presiune. Cândva trebuie să se realizeze o depresurizare a materialului refulat în inconștient. Această depresurizare poate fi consumarea efectivă în plan concret a comportamentului sexual sau, într-un caz mai fericit, prin sublimarea în produse cultural-artistice, sau într-un caz total nefericit și cu consecințe extrem de grave prin forme de comportament deviant (violuri sau crime în serie).

Așadar, cazul nostru, cel privitor la situația femeilor din Mauritania care sunt "forțate" să se îngrășe ajungând obeze, pentru a fi pe placul bărbaților, redeschide problema eternă privitoare la cunoașterea formelor de comportament care alcătuiesc natura umană. Vom constata că paradoxul este referitor la o constantă irațională comportamentală în ciuda evoluției vizibile a societății în care trăim.

Bibliografie:

Freud, Sigmund, *Trei eseuri privind teoria sexualității*, Editura Trei, București, 1991.

Jung, Carl Gustav, *Arhetipurile și inconștientul*, Opere Complete vol. 1, Editura Trei, București, 2004.